

УДК 598. (282.247.31)

ЗНАЧЕННЯ СТАРИЦЬ У ПІДТРИМАННІ РІЗНОМАНІТТЯ ПТАХІВ БАСЕЙНУ ВЕРХНЬОГО ДНІСТРА

Бокотей А.А., Кучинська І.В., Дзюбенко Н.В.

Державний природознавчий музей НАН України, Яворівський національний природний парк

Importance of oxbow lakes for the maintenance of birds diversity in the upper Dnister river basin.

Bokotey A.A.¹, Kuchynska I.V.², Dziubenko N.V.¹.

1 - State Natural History Museum of National Academy of Science of Ukraine, 2 - Yavorovsky National Natural Park.

General characteristics of the avifauna and population of six main Dnister's oxbow lakes (former riverbeds) are presented in this paper. The material was collected in 1994-2002 in the upper Dnister river basin (Lviv, Ivano-Frankivsk and Ternopil regions).

The avifauna consists of 56 breeding species, among them 38 species are included into the population. The Great Reed Warbler is the dominant; next following species are the Reed Bunting, the Marsh Warbler and the Thrush Nightingale. The species list of separate oxbow lakes includes from 8 to 51 species. Population density ranges within 7.0 - 49.2 pairs/ha and shows strong negative correlation with the oxbow's size. The species list and the population structure in the individual oxbow lakes are different and depend on many factors: size, age, vegetation, percent of open water, surrounding habitats, recreation load, distance from inhabited localities as well as from the other oxbow lakes. Generally, the oxbows are not of great importance for the avifauna of the upper Dnister basin because of their small number and size, though they noticeably diversify the bird fauna of surrounding habitats. To a certain extent these water bodies are significant as breeding localities of several rare bird species of regional importance. A colony of the Little Egrett is the most northern point of this species breeding range in Western Ukraine.

Дослідження птахів басейну верхнього Дністра, що тривають уже понад століття, охоплювали переважно великі за площею біотопи, які є достатньо сталими в часі і помітно змінюються лише під впливом значного антропогенного навантаження. Окрім цього, їм притаманне високе видове різноманіття, значна щільність населення та високий ступінь подібності фауни

у значно віддалених один від одного однотипних біотопах. Натомість, нетривалі і швидкозмінні в часі середовища, прикладом яких можуть бути стариці, залишалися поза увагою дослідників з огляду на їхні незначні розміри та відносно низьку частку серед інших біотопів. Певні матеріали по орнітофауні стариць можна почерпнути лише з невеликої кількості праць (Козловський, Пограничний, Горбань, 1995; Бокотей, Когут, Соколов, 1999; Дзюбенко, Бокотей, 1999; Бокотей, Кучинська, Дзюбенко, 2003), де переважно йдеться про окремі цікаві у фауністичному відношенні спостереження. Показати значення стариць у підтриманні видового різноманіття фауни птахів басейну верхнього Дністра та динаміку їх орнітофауни було основним нашим завданням.

Стариці - це залишки старого русла ріки, що перетворилися на стоячі водойми. Вони найчастіше утворюються в місцях крутих звивин (меандрів) ріки за рахунок постійного розмивання крутого берега і намивання пологого. Внаслідок такого зміщення шийки крутих меандрів постійно звужуються і, нарешті, прориваються під час сильної повені (Леонтьев, Рычагов, 1988). Живлення стариць, головним чином, підземне, за рахунок річкових вод, що проникають через алювіальні шари, в окремих випадках - за рахунок джерел, а також дощове. Переважно під час повеней чи наводків (за винятком катастрофічних) стариці не загнивають річкою і зберігають свою автономність. У сухий період року можливе обміління або навіть повне висихання деяких з них.

Молоді стариці характеризуються низьким ступенем заростання водною рослинністю і багатими рибними запасами. В процесі старіння вони поступово проходять всі стадії евтрофікації, характерні для стоячих водойм, аж до повного заростання і перетворення у болотяні чи лучні комплекси.

Сьогодні в межах басейну верхнього Дністра стариці є практично єдиними природними водоймами. Незважаючи на невеликі розміри, вони відрізняються багатою кормовою базою для птахів водно-болотного комплексу та високою флористичною різноманітністю. Ще однією важливою рисою стариць є їхня значна мінливість в часі, яка дозволяє прослідкувати динаміку орнітофауни, пов'язану з природними сукцесіями.

Матеріал і методика досліджень

Матеріал зібраний протягом 1994-2002 рр. під час щорічних експедицій, організованих Державним природознавчим музеєм НАН України, Західним відділенням Українського орнітологічного товариства та "Товариством Лева". Під час досліджень регулярно обстежували 6 стариць басейну верхнього Дністра загальною площею 58 га: дві біля с.Верин Миколаївського р-ну та одна біля с.Заліски Жидачівського р-ну Львівської обл., одна біля с.Водники Галицького р-ну та дві біля с.Нижнів Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. (рис. 1). На більшості стариць обліки чисельності проводились в 2001-2002 рр., на стариці біля с.Заліски - з 1994 р.

Розміри досліджуваних стариць - від 0.8 до 25 га (табл.1). На всіх водоймах є ділянки, повністю зарослі очеретом (*Phragmites communis*), площею

від 0.2 до 5 га в залежності від розмірів і віку стариці. Старі міліючі стариці заростають очеретом значно більше. Серед іншої рослинності на усіх досліджуваних старицях присутні рогози вузьколистий (*Typha angustifolia*) і широколистий (*T. latifolia*) та різак (*Stratiotes aloides*). Визначальною для птахів є наявність відкритого плеса, що характерне для більшості досліджуваних стариць. Берег може бути як відкритим, так і порослим чагарниковою та деревною рослинністю, серед якої провідне місце займають різні види верб (*Salix sp.*). Найвищою різноманітністю берегової рослинності характеризується стариця в Залісках. Тут серед дерев, окрім верб, зустрічаються вільха (*Alnus glutinosa*), дуб (*Quercus robur*), осика (*Populus tremula*), а з чагарників - бузина чорна (*Sambucus nigra*), бруслина європейська (*Euonymus europaea*), черемха звичайна (*Padus avium*), шишина собача (*Rosa canina*). Посеред стариці у Водниках знаходиться острів, густо порослий чагарниками з окремими деревами. Дві стариці (Верин № 2 та Нижнів № 2) частково або повністю оточені лісом, що суттєво впливає на склад орнітофауни (табл. 1).

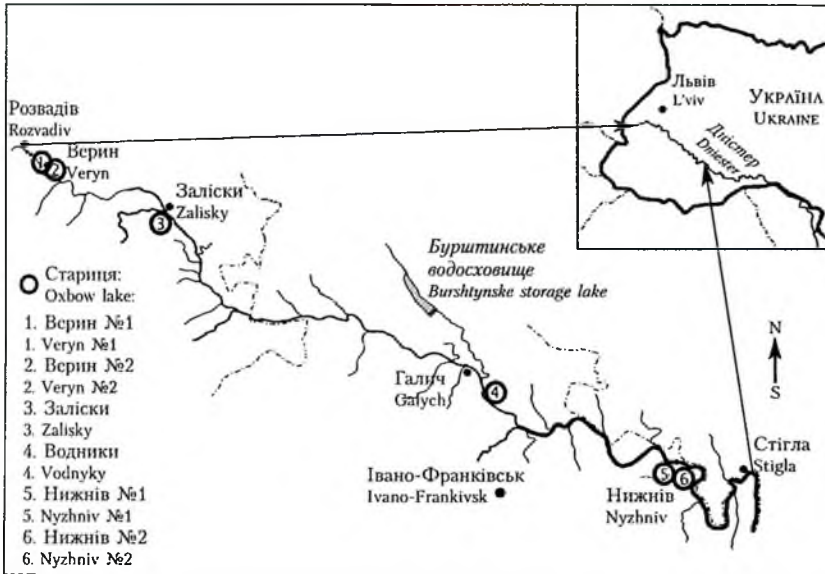
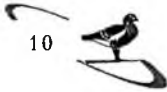

Рис. 1. Розташування досліджених стариць верхнього Дністра.

Fig. 1. Distribution of searched oxbow lakes of the upper Dniester.

Всі дослідження велися в гніздовий період (з середини травня до кінця червня). Обліки проводили у ранкові та вечірні години маршрутним методом (Кузякін, 1962; Vibby, Burges, Hill, 1992; Гузий, 1997). Для отримання додаткових даних та пошуку гнізд на старицях, які мають значне водяне плесо, проводилися обліки з байдарки або з човна.

Таблиця 1. Загальна характеристика стариць басейну верхнього Дністри.
Table 1. General characteristics of oxbow lakes of the upper Dniester.

Назва стариці Oxbow lake	Характеристика біотопу Type of the biotope		Площа, га Area, ha	N	P
	Плесо Water area	Берег Shore			
Верин №1 Verun 1	Частково заросле (очерет) Partly overgrown (reedbeds)	Відкритий, майже без рослинності Open, almost without vegetation	3.0	14	10.65
Верин №2 Verun 2	Частково заросле (очерет) Partly overgrown (reedbeds)	Повністю зарослий деревною і чагарниковою рослинністю (верби). Оточений лісом Completely covered with arboreal and shrubby vegetation (willows) Surrounded with forest	1.2	17	49.15
Заліски Zalisky	Частково заросле (очерет, рогіз, різак, хвощ) Partly overgrown (reedbeds, cattail, <i>Falcaria vulgaris</i> , horsetail)	Повністю зарослий багатою деревною і чагарниковою рослинністю Completely covered with rich arboreal and shrubby vegetation	16.0	33 (51)*	7.0 (6.95)*
Водники Vodnyky	Повністю заросле (очерет, різак) Completely overgrown (reedbeds, <i>Falcaria vulgaris</i>)	Відкритий, майже без рослинності Open, almost without vegetation	25.0	17	7.32
Нижнів №1 Nuzhnyv 1	Повністю заросле (очерет, рогіз) Completely overgrown (reedbeds, cattail)	Відкритий, окремі кущі верб Open, solitary willows	0.8	8	40.00
Нижнів №2 Nuzhnyv 2	Частково заросле (очерет, рогіз, чагарники) Partly overgrown (reedbeds, cattail, shrubs)	Відкритий. З одного боку підходить до лісу Open. One side borders with forest	12.0	12	13.41

Примітки:

N - кількість гніздових видів; P - щільність населення пар/га; * - наведені дані за 2001-2002 рр. (перше значення) та за весь період досліджень з 1994 по 2002 рр. (значення в дужках).

Notes:

N - number of breeding species; P - population density, pairs/ha; * - data for the period 2001-2002 (first figure) and for the whole studied period since 1994 till 2002 (second figure).

Домінуючим вважаємо вид, частка участі якого у населенні складає понад 10%. Субдомінуючими - два наступні за часткою участі в населенні види.

Систематичний порядок птахів наводимо за Л.С.Стенаняном (1990); українські назви птахів за Г.В.Фесенком, А.А.Бокотеем (2002).

Результати досліджень та їх обговорення

Загалом на обстежених старицях виявлено 55 видів гніздових птахів (табл. 2), з них 38 входять до складу населення. Домінує очеретянка велика (*Acrocephalus arundinaceus*), слідом за нею йдуть вівсянка очеретяна (*Emberiza schoeniclus*), очеретянка чагарникова (*Acrocephalus palustris*) та соловейко східний (*Luscinia luscinia*).

Таблица 2. Фауна та населения птахів стариць долини верхнього Дністра.

Table 2. Fauna and bird population of oxbow lakes of the upper Dniester.

Вид Species	Щільність населення, пар/га (2001/2002 рр.) Population density, pairs/ha (2001/2002)						M	Частка участі, % Percentage
	I	II	III	IV	V	VI		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Acrocephalus arundinaceus	1.67	—	0.38	1.04	13.75	4.0	3.47	16.33
Emberiza schoeniclus	2.33	—	0.34	0.48	6.25	1.67	1.85	8.68
Acrocephalus palustris	0.33	3.33	0.53	0.48	3.75	2.33	1.79	8.43
Luscinia luscinia	1.0	7.5	0.66	0.24	—	1.25	1.77	8.34
Gallinula chloropus	1.67	—	0.22	0.4	6.25	0.83	1.53	7.22
Fringilla coelebs	0.33	7.5	0.44	—	—	—	1.38	6.48
Locustella fluviatilis	—	1.67	0.34	—	5.0	1.67	1.31	6.15
Sturnus vulgaris	—	5.0	0.38	—	—	—	0.90	4.21
Turdus pilaris	—	5.0	0.34	—	—	—	0.89	4.19
Cuculus canorus	0.33	0.83	0.28	0.04	2.5	0.67	0.73	3.45
Emberiza citrinella	—	4.17	0.06	—	—	—	0.71	3.32
Sylvia atricapilla	—	3.33	0.22	—	—	—	0.59	2.78
Columba palumbus	—	2.5	0.16	0.08	—	—	0.46	2.14
Phylloscopus collybita	—	2.5	0.22	—	—	—	0.45	2.13
Oriolus oriolus	0.33	1.67	0.06	—	—	—	0.34	1.62
Sylvia communis	0.67	—	0.91	0.48	—	—	0.34	1.61
Nycticorax nycticorax	—	—	—	1.8	—	—	0.30	1.41
Botaurus stellaris	—	—	0.03	0.08	1.25	0.33	0.28	1.33
Pica pica	0.33	0.83	0.13	0.16	—	—	0.24	1.13
Circus pygargus	—	—	—	—	1.25	—	0.21	0.98
Corvus cornix	—	0.83	0.25	—	—	—	0.18	0.85
Circus aeruginosus	0.33	—	0.06	0.24	—	0.33	0.16	0.75
Passer montanus	—	0.83	0.06	—	—	—	0.15	0.70
Remiz pendulinus	0.67	—	0.22	—	—	—	0.15	0.70
Sylvia borin	—	—	0.03	—	—	0.83	0.14	0.68
Carduelis carduelis	—	0.83	+	—	—	—	0.14	0.65
Phylloscopus trochilus	—	0.83	—	—	—	—	0.14	0.65
Egretta garzetta	—	—	—	0.8	—	—	0.13	0.63
Lanius collurio	0.33	—	+	0.16	—	—	0.08	0.38
Anas platyrhynchos	—	—	0.06	—	—	0.42	0.08	0.38
Locustella luscinioides	—	—	+	0.4	—	—	0.07	0.31
Ardea cinerea	—	—	—	0.4	—	—	0.07	0.31
Anas querquedula	—	—	0.03	—	—	0.33	0.06	0.28
Podiceps ruficollis	0.33	—	+	—	—	—	0.06	0.26
Crex crex	—	—	0.28	0.04	—	—	0.05	0.25
Motacilla alba	—	—	0.09	—	—	—	0.02	0.07
Sylvia curruca	—	—	0.09	—	—	—	0.02	0.07
Turdus merula	—	—	0.06	—	—	—	0.01	0.05
Acrocephalus scirpaceus	—	—	0.03	—	—	—	0.01	0.02
Alcedo atthis	—	—	0.03	—	—	—	0.01	0.02
Aegithalos caudatus	—	—	0.03	—	—	—	0.01	0.02
Motacilla flava	—	—	0.03	—	—	—	0.01	0.02
Acanthis cannabina	—	—	+	—	—	—	—	—
Athene noctua	—	—	+	—	—	—	—	—
Acrocephalus schoenobaenus	—	—	+	—	—	—	—	—
Chlidonias niger	—	—	+	—	—	—	—	—
Chloris chloris	—	—	+	—	—	—	—	—
Fulica atra	—	—	+	—	—	—	—	—
Hippoboscus ieterina	—	—	+	—	—	—	—	—
Parus major	—	—	+	—	—	—	—	—

Продовження таблиці 2.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Parus palustris</i>	-	-	+	-	-	-	-	-
<i>Porzana porzana</i>	-	-	+	-	-	-	-	-
<i>Phoenicurus ochruros</i>	-	-	+	-	-	-	-	-
<i>Saxicola rubetra</i>	-	-	+	-	-	-	-	-
<i>Streptopelia turtur</i>	-	-	+	-	-	-	-	-
<i>Vanellus vanellus</i>	-	-	+	-	-	-	-	-
Всього	10.65	49.15	7.06	7.32	40.0	13.41	21.27	100
Total								

Примітки:

Стариці: I - Верин №1; II - Верин №2; III - Заліски; IV - Водлики; V - Нижнів №1; VI - Нижнів №2; + - види, відмічені на стариці Заліски в попередні роки (1994-99); M - середня щільність, пар/га.

Notes:

Oxbow lakes: I - Velyn №1; II - Velyn №2; III - Zalisky; IV - Vodnyky; V - Nyzhnyv №1; VI - Nyzhnyv №2; + - species registered at Zalisky during previous years (1994-1999); M - average density, pairs/ha.

На окремих старицях видовий список налічує від 8 видів (Нижнів № 1) до 50 (Заліски) (табл. 1). В останньому випадку така кількість видів може бути пов'язана з тривалим періодом досліджень (8 років), однак навіть за результатами 2001-2002 рр. ця стариця характеризується пайвицим видовим різноманіттям (33 види). Щільність населення коливається в межах 7.0 - 49.2 пар/га і проявляє чітку негативну кореляцію ($r=-0.7$; $p=0.05$) з розміром стариці. Максимальна щільність населення відмічена на старицях Верин № 2 та Нижнів № 1, які характеризуються найменшими розмірами.

Видовий склад та структура населення птахів кожної стариці є індивідуальними, і зумовлені, насамперед, характером рослинності самої стариці, її оточення, розмірами, віддаленістю від населених пунктів та ступенем рекреаційного навантаження, а також значними відстанями між окремими старицями (до 100 і більше км), які часто розташовані в різних природно-географічних районах. Необхідними умовами для високого видового різноманіття є комбінація достатньої площі відкритого плеса та зарослих ділянок, а також багата берегова рослинність (як дерева, так і чагарникова).

Спільними для всіх стариць є лише два види: очеретянка чагарникова та зозуля (*Cuculus canorus*). В залежності від фітоценотичних умов чисельність цих видів коливається у межах 0.3-3.8 пар/га та 0.04-0.8 пар/га відповідно. Окрім того, для п'яти з досліджених стариць характерні такі види як очеретянка велика, соловейко східний, вівсянка очеретяна, курочка водяна (*Gallinula chloropus*), лунь очеретяний (*Circus aeruginosus*) (табл. 2).

За структурою населення птахів найбільш близькими є стариці Верин №1 та Нижнів №1 (рис. 2).

Більше половини всього населення тут складають очеретянка велика (домінує на стариці Нижнів № 1), вівсянка очеретяна (домінує на стариці Верин № 1) та курочка водяна. Обидві водойми характеризуються подібними природними умовами - значним ступенем заростання плеса та майже повною

відсутністю берегової рослинності. Схожа картина спостерігається на стариці Нижнів № 2, однак тут на друге місце виходить очеретянка чагарникова за рахунок заростання плеса не лише надводною рослинністю (очерет, рогіз), але й чагарниками. Відмічена також досить висока чисельність соловейка східного, кронів'янки садової (*Sylvia borin*). На двох водоймах у Нижнєві спостерігається значна концентрація кобилочки річкової (*Locustella fluviatilis*).

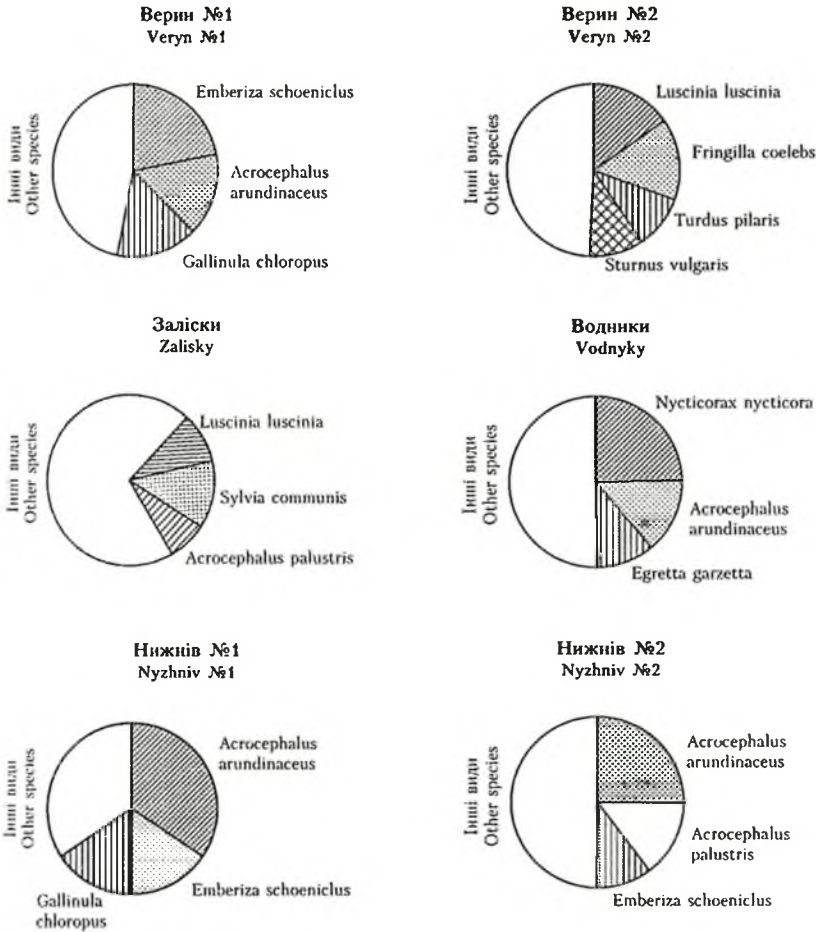

Рис. 2. Структура населення птахів стариць р.Дністер у 2000 - 2001 рр.
Fig. 2. Population structure of the birds in oxbow lakes of the Dniester over the period 2000-2001.

Найбільша стариця у Водниках, завдяки значному ступеню заростання очеретом і рогозом та наявності важкодоступного острова посередині, а також відкритому оточенню (пасовища, поля), сприяє існуванню змішаної колонії чапель: квак (*Nycticorax nycticorax*) - 45 пар; чепура мала (*Egretta garzetta*) - 20 пар, чапля сіра (*Ardea cinerea*) - 10 пар. Саме ці види разом із очеретяною великою складають більше половини всього населення водойми. Високою є також чисельність очеретяного дуня та чагарникових видів (табл. 2).

Орнітофауна стариці Верин № 2, оточеної лісом, суттєво відрізняється за своїм складом від інших водойм і певною мірою пагадує орнітофауну заплавлених лісів. Тут домінують зяблик (*Fringilla coelebs*) та східний соловейко, субдомінантами є чикотень (*Turdus pilaris*) та шпак (*Sturnus vulgaris*). Висока чисельність останнього, ймовірно, пов'язана зі значною кількістю старих дуплистих верб, що оточують старицю. Серед інших видів відмічена висока концентрація вівсянки звичайної (*Emberiza citrinella*), кропив'янки чорноголової (*Sylvia atricapilla*), припутья (*Columba palumbus*) (табл. 2). Натомість, помітна майже повна відсутність видів, пов'язаних із заростями очеретів (за винятком кобилочки річкової).

Стариця біля с.Заліски характеризується найвищим багатством орнітофауни, яке досягається завдяки оптимальному ступеню заростання плеса, значній кількості берегової рослинності (в т.ч. і деревної) та великому розмаїттю навколишніх біотопів (заплавна лука, чагарники, пасовища, сінокоси, ліс, дачі). Різноманітні фітоценотичні умови впливають і на розмаїття фауни. Протягом восьми років досліджень тут відмічений 51 вид птахів, загальною щільністю 6.95 пар/га. Домінантами у різні роки виступають очеретянка чагарникова та кропив'янка сіра (*Sylvia communis*). Лише у 1997 р. домінував крячок чорний (*Chlidonias niger*), колонія з 22 пар якого знаходилась на стариці. Субдомінують переважно соловейко східний, в окремі роки крячок чорний, чикотень, очеретянка чагарникова. Цікавою є зміна домінантів протягом періоду досліджень. Якщо у 1995 та 1996 рр. на цій стариці домінувала очеретянка чагарникова, у 1997 р. - крячок чорний, то у наступні роки - сіра кропив'янка.

Загальна чисельність гніздових пар, як і чисельність домінантів та субдомінантів, проявляють однакову тенденцію. Максимальна їхня чисельність припадає на 1994-1995 рр., далі йде різкий спад до 1997-1999 рр., а пізніше, у 2001-2002 рр. - знову зростання (рис. 3). Оскільки за згадані роки на стариці не відбувалося різких змін рослинних умов, рівно як і інтенсивного агропогенного втручання, то швидше за все ці зміни можна віднести на рахунок абіотичних факторів. Крім того, протягом досліджуваного періоду помітно знизилася чисельність вівчарика-ковалика (*Phylloscopus collybita*), кропив'янок чорноголової та садової, в той же час зросла - очеретянки великої, кобилочки річкової, вівсянки очеретяної, а також шпака (рис. 3).

В 1998 р. зник на гніздуванні чорний крячок, колонія якого тривалий час була єдиною у басейні верхнього Дністра. Цей факт, очевидно, пов'язаний із внутрішньопопуляційними тенденціями виду та зміною кормової бази (Дзюбенко, Бокотей, 1999; Дзюбенко, 2003).

Порівняно із риборозплідними ставами, які в басейні верхнього Дністра є переважаючим типом водойм, стариці займають площу, на два порядки

нижчу (0.5 км² проти 50 км²) і характеризуються значно нижчим видовим різноманіттям водоплавних та навколводних птахів (14 видів проти 34).

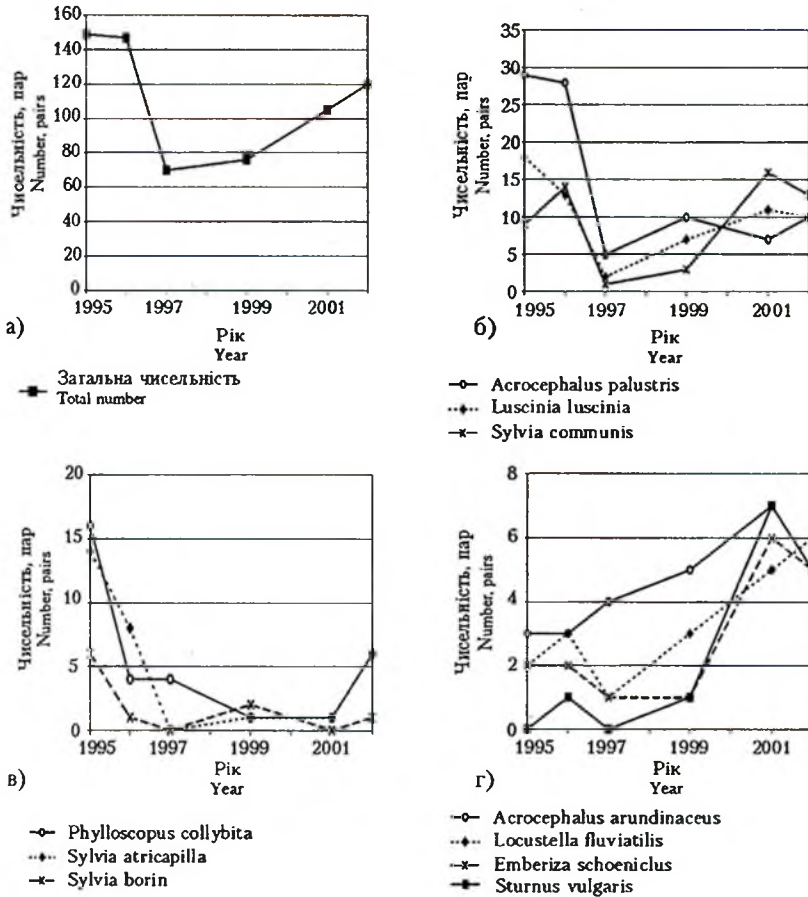
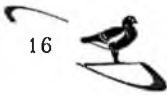

Рис. 3. Динаміка чисельності орнітофауни стариці Заліски: а) загальна чисельність; б) - г) чисельність окремих видів.

Fig. 3. Dynamics of ornithofauna number for Zalisky oxbow lake: а) general number; б) - г) number of some species.

Однак щільність населення цих птахів на старицях в цілому є вищою. Особливо це стосується видів, безпосередньо пов'язаних із заростями надводної рослинності, таких як курочка водяна, лунь очеретяний, бугай (*Botaurus stellaris*). Чисельності крижня (*Anas platyrhynchos*), чирянки великої (*Anas querquedula*) та пірникози малої (*Podiceps ruficollis*) на обох типах водойм

суттєво не відрізняються. Натомість, на старицях відмічена надзвичайно низька чисельність лиски (*Fulica atra*), яка на ставках є субдомінантом. Практично відсутні пірникози (за винятком малої), а також черні - тобто види, необхідною умовою для яких є наявність значної площі відкритого плеса. Вищезгадані відмінності, очевидно, пов'язані з невеликими розмірами стариць на фоні значного ступеня заростання плеса. За таких умов, на нашу думку, спостерігається максимальне використання місць, придатних для гніздування. В той же час на ставках, з огляду на специфічні вимоги рибного господарства, ступінь заростання плеса рідко перевищує 50%. Серед горобиних птахів на старицях спостерігається надзвичайно низька, порівняно із ставками, чисельність лучної (*Acrocephalus schoenobaenus*) та ставкової (*A.scirpaceus*) очеретянок.

З іншого боку, стариці є місцем гніздування низки регіонально рідкісних видів птахів: луня лучного (*Circus pygargus*), квака, деркача (*Crex crex*), погонича звичайного (*Porzana porzana*) та ін. Зокрема, гніздова колонія чепури малої є найпівнічнішим пунктом гніздування виду на заході України і єдиною в басейні верхнього Дністра.

Серед негативних чинників, що впливають на видовий склад та чисельність птахів, слід відмітити засмічення стариць та прилеглих біотопів, там де вони примикають до населених пунктів, зимове випалювання надводної рослинності та вирубування прибережних заростей деревної та чагарникової рослинності.

Висновки

1. Стариці не відіграють помітної ролі у формуванні орнітофауни басейну верхнього Дністра, з огляду на їх незначну кількість та розміри, а також відносно низьку частку серед інших біотопів, але ці водойми значно урізноманітнюють фауну прилеглих біотопів за рахунок гідрофільних видів.

2. Видовий склад, структура та щільність населення птахів залежать від розміру та віку стариці, співвідношення площі відкритого плеса та зарослих ділянок, характеру берегової рослинності, розмаїття навколишніх біотопів, а також від ступеня антропогенного навантаження. Оптимальні умови склалися на старицях середнього віку; а старі міліючі стариці на останніх стадіях сукцесії характеризуються найнижчим видовим різноманіттям.

3. Як єдині представники природних водойм в регіоні, стариці, завдяки своїй мішливості в часі є важливим об'єктом для вивчення динаміки орнітофауни під впливом сукцесії біотону (в даному випадку - евтрофікації). Основна тенденція змін полягає в поступовому витісненні представників орнітокомплексів навколишніх біотопів гідрофільними та чагарниковими видами. Для виявлення більш чітких закономірностей необхідно започаткувати в цьому напрямку комплексні моніторингові дослідження.

4. У порівнянні з штучними водоймами, які в басейні верхнього Дністра представлені в основному риборозплідними ставками, стариці характеризуються значно нижчим видовим різноманіттям водоплавних та навколводних птахів (14 видів проти 34), і одночасно вищою щільністю населення (особливо щодо

видів, прив'язаних до очеретяних заростей). Це пояснюється, очевидно, невеликими розмірами стариць на фоні значного ступеня заростання плеса.

5. Стариці представляють певний інтерес як гніздові локалітети кількох регіонально рідкісних видів: луня лучного, квака, чепури малої, деркача, погонича звичайного та ін., хоча вони не є основним місцем відтворення популяцій цих видів у регіоні. З метою збереження біорізноманіття та зменшення негативного антропогенного впливу, а також завдяки унікальності як у фауністичному, так і у флористичному відношенні, стариці у Залісках, Водниках та Нижневі, заслуговують на надання їм статусу заказників місцевого значення.

Література

- Бокотей А., Когут І., Соколов Н. Фауна та населення птахів рівнинної частини Верхнього Дністра у гніздовий період // Праці НТШ. - 1999. - Т.3. - С. 213-227.
- Бокотей А.А., Кучинська І.В., Дзюбенко Н.В. Сучасний стан вивченості гніздової орнітофауни рівнинної частини басейну Верхнього Дністра // Пріоритети орнітологічних досліджень. - Львів - Кам'янець-Подільський, 2003. - С. 5-23.
- Гузій А.И. Методи учетов птиц в лесах // ИВА програма. Обліки птахів: підходи, методи, результати. - Львів - Київ, 1997. - С. 18-48.
- Дзюбенко Н., Бокотей А. Різке зниження чисельності крячка чорного *Chlidonias niger* на заході України // Екологічні аспекти охорони птахів. - Львів, 1999. - С. 43-44.
- Дзюбенко Н. В. Причини змін чисельності та поширення чорного крячка (*Chlidonias niger* L.) на заході України // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. - 2003. - Випуск 32. - С. 139-146.
- Козловський Р. С., Пограничний В. О., Горбань І. М. Орнітофауна ландшафтного заказника "Стариці Дністра" // Проблеми вивчення та охорони птахів. - Львів-Чернівці, 1995. - С. 76-79.
- Кузякин А. П. Зоогеография СССР. // Уч. зап. МОПИ им. Н.К.Крупской. Биогеография. - 1962. - Т. 109. - Вып. 1. - С. 3-182.
- Леоптєв О.К., Рычагов Г.И. Общая геоморфология. - Москва, 1988. - 319 с.
- Степалян Л. С. Конспект орнитологической фауны СССР. - Москва, 1990. - 726 с.
- Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Анотований список українських наукових назв птахів фауни України. - Київ-Львів, 2002. - 44 с.
- Bibby C.J., Burges N.D., Hill D.A. Bird census techniques. - London - San Diego - New York - Boston - Sydney - Tokio - Toronto, 1992. - 257 p.